

АНОТАЦІЯ

Воробйова О.О. **Трансформація парадигматичних структур лексики претекстів у пародіях і римейках.** – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 053 Філологія. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Харків, 2021.

У дисертації за допомогою методу парадигматичного аналізу досліджено два типи вторинних текстів – пародії та римейки. Проведено парадигматичний аналіз первинних текстів і описані способи й принципи трансформації лексичних парадигм первинних текстів. На основі способів трансформації лексичних парадигм первинних текстів створені класифікації для пародій і для римейків.

Актуальність дослідження обумовлена активним розвитком лінгвістичного функціоналізму з одного боку і підвищенням інтересу до феномена вторинних текстів з іншого. Сучасні дослідники звертають увагу на те, що вторинні тексти (створені на основі будь-якого іншого тексту) за різними характеристиками відрізняються від первинних (що не мають в своїй основі іншого тексту). Однак на сьогоднішній день робіт, що досліджують відмінності первинних текстів від вторинних, а також механізм створення вторинних текстів на основі первинних, дуже мало; у лінгвістичному форматі це питання розглядається нечасто. Разом з тим, лінгвістичний функціоналізм пропонує інструмент для дослідження цієї теми у вигляді парадигматичного аналізу, що раніше не застосовувався до вторинних текстів.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше за допомогою парадигматичного аналізу досліджені вторинні тексти й виявлені схеми трансформації парадигматичних структур первинних текстів. Описано схеми трансформації парадигматичного устрою претекстів пародій і римейків, а також їх подібності та відмінності. Крім цього, парадигматичний аналіз пародій

дозволив виявити схеми формування в пародіях елементів комізму та полемічності.

Теоретичним підґрунтям роботи послужили дослідження функціонального напрямку в лінгвістиці таких авторів, як М. М. Бахтін, Е. Бенвеніст, В. Гумбольдт, М. І. Жинкін, О. О. Залевська, О. О. Новиков, М. М. Правдін, О. О. Потєбня, Н. О. Рубакин. Теоретичною основою роботи стали дослідження І. І. Степанченка.

У роботі виявлено характерні особливості російськомовних пародій і римейків як об'єктів парадигматичного аналізу. Для пародій виведені основні ознаки, що відрізняють їх від інших вторинних текстів: це передусім вторинність (ґрунтується на якомусь існуючому тексті), комічність (наявність комічного, сміхового елементу) і полемічність (оцінка, часто критична, первинного тексту). Відзначено, що лише тексти, яким притаманні всі три перераховані ознаки одночасно, можуть називатися літературними пародіями. Виходячи з цього, висунуто припущення, що три основні ознаки пародії обумовлені особливим парадигматичним устроєм, типовим саме для цього різновиду текстів.

У результаті проведення парадигматичного аналізу лексики пародій і їхніх претекстів були зроблені наступні висновки. По-перше, усі літературні пародії містять окрему лексичну парадигму, що відповідає за оцінку претексту. Вона може бути виражена як експліцитно, за допомогою певних лексем і вербальних блоків, так і імпліцитно за допомогою інших засобів – наприклад, контрасту лексичних парадигм. По-друге, у більшості пародій також міститься парадигма, що відповідає за комічне зниження. Вона також може бути виражена як експліцитно, так і імпліцитно. По-третє, у пародіях зазвичай є особливі лексичні елементи, що забезпечують їхній зв'язок з претекстом; найчастіше це так звані слова-маркери, запозичені з претексту, що викликають у читача асоціації з ним. Таким чином, усі три ознаки пародії знаходять своє вираження в парадигматичному устрої пародійних текстів.

Що стосується римейка, то за результатами парадигматичного аналізу були виявлені наступні особливості цього типу текстів. По-перше, у римейку майже завжди відсутні парадигми, що слугують для оцінки претексту. Якщо в римейку з'являються елементи оцінки первинного тексту, то вони, як правило, або не формують окремої парадигми, або така парадигма виражається імпліцитно. Комічний елемент для римейка також не є обов'язковим: якщо в тексті римейка присутні комічні елементи, вони також, як правило, не утворюють окремої парадигми. Таким чином, на відміну від пародії, у римейку наявність елементів комічності й полемічності можлива, але не обов'язкова, крім того, для римейка їх поєднання не характерне.

Були описані особливості російськомовної пародії й римейка як об'єктів парадигматичного аналізу. Встановлено, що пародія демонструє такі ознаки: вона переважно має віршовану форму, збігається за формою й родом з претекстом, а також, як правило, має менший обсяг, ніж претекст. На парадигматичному рівні це виражається в меншій кількості лексичних парадигм, більш простих міжпарадигмальних зв'язках і тенденції до спрощення конфігурації парадигм у порівнянні з претекстом.

Російськомовні римейки, як правило, у ролі претексту мають прозові твори великого обсягу – повісті та романи, і самі вирізняються великим об'ємом. Із цього випливає, що для формування гіперпарадигми всього тексту важливими є лише кілька лексичних парадигм з найбільш високим ступенем актуальності, інші грають роль допоміжних.

Претексти римейків – переважно прозові або драматичні твори. Характерною особливістю римейка є тенденція розбіжності його форми і роду з претекстом, зокрема це драматургійні римейки на епічні твори.

На парадигматичному рівні це виражається у великій кількості лексичних парадигм різного ступеню актуальності, більш складних міжпарадигмальних зв'язках, часто побудованих на асоціаціях, більш складній конфігурації лексичних парадигм у порівнянні з пародіями.

Парадигматичний аналіз також показав, що трансформація парадигм претексту в пародіях і римейках відбувається за різними принципами. Трансформації лексичних парадигм в пародіях торкаються, як правило, складу та обсягу первинних парадигм, а також, не так часто, ступеня їх актуальності в тексті. У римейках трансформація парадигм зачіпає передусім ступінь актуальності, розташування в тексті відносно інших парадигм, а також характер міжпарадигмального зв'язку. Загалом трансформації лексичних парадигм у римейках відрізняються більшою складністю, ніж у пародіях.

Було встановлено, що і в пародіях, і в римейках використовуються так звані слова-маркери, прямі й непрямі цитати з претекстів, що забезпечують зв'язок між первинним і вторинним текстами.

Спираючись на характер трансформації лексичних парадигм претекстів, було розроблено типології пародій і римейків. Типологія пародії виглядає наступним чином.

Оцінний – тип пародій, у яких є окрема експліцитна оцінна парадигма, що іноді доповнюється експліцитною парадигмою комічного зниження.

Гіперболізаційний – тип пародій, для якого характерне посилення і перебільшення однієї (рідше двох) парадигми вихідного тексту.

Актуалізаційний – тип пародій, у якому другорядний образ, поняття або слово претексту перетворюється на повноцінну парадигму й виконує одну з провідних ролей, стаючи гіперактуальною парадигмою.

Формальний – тип пародій, що наслідує від претексту його форму й одночасно спрямовує на нього оцінку. Його визначальною рисою є часткове або повне збереження парадигм претексту з наповненням їх новими лексемами.

Також було виділено два гібридних типи – **оцінно-актуалізаційний** і **гіперболізаційно-актуалізаційний**.

Типологія римейків виглядає наступним чином.

Трансформаційний тип – тип, при якому в римейку не з'являються нові парадигми, проте вже наявні змінюють конфігурацію, обсяг, характери зв'язків між собою, функцію, ступінь актуальності.

Доповнювальний – тип, при якому в тексті з'являється нова парадигма (або кілька нових парадигм), що викликає зміну актуальності вже наявних парадигм і перебудову загальної парадигматичної конфігурації тексту.

Актуалізаційний тип – тип, при якому парадигма первинного тексту (найчастіше гіпоактуальна щодо інших парадигм) збільшує обсяг і підвищує актуальність, впливаючи на гіперпарадигму всього тексту.

Маркований тип являє собою текст, парадигматичний устрій якого суттєво відрізняється від претексту; проте він зв'язується з первинним текстом за допомогою слів-маркерів – лексем і вербальних блоків, що містять відсилання до первинного тексту або запозичені з нього.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості їх використання для обґрунтування типологізації різних типів вторинних текстів (зокрема, пародії та римейка). Матеріали дисертації можуть бути використані в навчальних курсах з лексикології та загального мовознавства.

Особистий внесок здобувача полягає в проведенні парадигматичного аналізу лексики текстів пародій і римейків, виявлення особливостей різних типів вторинних текстів і створення їхньої класифікації.

Ключові слова: *парадигматичний аналіз, лексична парадигма, інтертекстуальність, вторинний текст, первинний текст, пародія, римейк, трансформація парадигм, комічність, оцінка.*

ABSTRACT

Vorobyova O.A. **Transformation of the paradigmatic structures of the vocabulary of pretexts in parodies and remakes.** - Qualification work as a manuscript.

Dissertation for the scientific degree of Doctor of Philosophy in specialty 053 Philology. - Kharkiv National Pedagogical University named G.S. Scovoroda. - Kharkov, 2021.

In the dissertation, using the method of paradigmatic analysis, two types of secondary texts – parodies and remakes – are investigated. Also, a paradigmatic analysis of primary texts is carried out and methods and principles of transformation of lexical paradigms of primary texts are described. Based on the methods of transformation of the lexical paradigms of primary texts, classifications have been created for parodies and for remakes.

The relevance of the work. The relevance of the study is due to the active development of linguistic functionalism, on the one hand, and an increase in interest in the phenomenon of secondary texts, on the other. Modern researchers pay attention to the fact that secondary texts (created on the basis of some other text) differ in various characteristics from primary ones (which are not based on another text). However, to date, there are very few works examining the differences between primary and secondary texts, as well as the mechanism for creating secondary texts based on primary ones; from a linguistic point of view, this issue is rarely considered. At the same time, linguistic functionalism offers a tool for researching this topic in the form of a paradigmatic analysis that has not previously been applied to secondary texts.

The scientific novelty of the work lies in the fact that for the first time, with the help of paradigmatic analysis, secondary texts are investigated and schemes for the transformation of the paradigmatic structures of primary texts are revealed. The schemes of transformation of the paradigmatic structure of pretexts of parodies and remakes, as well as their similarities and differences, are described. In addition, the

paradigmatic analysis of parodies made it possible to identify schemes for the formation of comic and polemical elements in parodies.

The theoretical prerequisites for the work were research in the field of functional direction in linguistics by such authors as V. Humboldt, A. A. Potebnya, E. Benveniste, A. Zalevskaya, M. I. Zhinkin, N. O. Rubakin, M. M. Bakhtin, A. A. Novikov, M. N. Pravdin. The theoretical basis of the work was the research of I. I. Stepanchenko.

The work reveals the characteristic features of Russian-language parodies and remakes as objects of paradigmatic analysis. For parodies, the main features are deduced that distinguish them from other secondary texts: they are secondary (based on some existing text), comic (the presence of a comic, laughing element) and polemic (assessment, often critical, of the primary text). It is indicated that only texts that demonstrate all three of the listed features at the same time can be called literary parodies. Based on this, it has been suggested that the three main features of parody are due to a special paradigmatic system, typical for this particular type of texts. As a result of the paradigmatic analysis of the vocabulary of parodies and their pretexts, the following conclusions were made. First, in all literary parodies there is a separate lexical paradigm responsible for evaluating the pretext. It can be expressed both explicitly, using certain lexemes and verbal blocks, and implicitly using other means – for example, the contrast of lexical paradigms. Secondly, in most parodies there is also a paradigm of comic decline. It can also be expressed both explicitly and implicitly. Thirdly, parodies usually have special lexical elements that provide a connection between parody and pretext; most often these are the so-called marker words borrowed from the pretext and evoke associations with it in the reader. Thus, all three features of parody find their expression in the paradigmatic structure of parody texts.

As for the remake, the results of the paradigmatic analysis of the remake texts revealed the following features of this type of texts. Firstly, remakes almost always lack paradigms for evaluating pretext. If elements of the primary text evaluation appear in the remake, then they, as a rule, either do not form a separate paradigm, or

such a paradigm is expressed implicitly. The comic element for the remake is also optional: if comic elements are present in the text of the remake, they also usually do not form a separate paradigm. Thus, in contrast to parody, the presence of elements of comic and polemical elements in the remake is possible, but not necessary; moreover, their combination is uncharacteristic for the remake.

The features of the Russian-language parody and remake as objects of paradigmatic analysis were described. It was found that the parody demonstrates the following features: in most cases it has a poetic form, coincides in form and gender with the pretext, and also, as a rule, has a smaller volume than the pretext. On a paradigmatic level, this is expressed in a smaller number of lexical paradigms, simpler interparadigm connections and a tendency to simplify the configuration of paradigms in comparison with the pretext.

Russian-language remakes, as a rule, have a large volume of prose as a pretext, from novellas to novels, and are themselves distinguished by a large volume. From this it follows that for the formation of a hyperparadigm of the entire text, only a few lexical paradigms with the highest degree of relevance are important, the rest play the role of auxiliary ones.

In the overwhelming majority of cases, the pretexts of the remakes are prose or dramatic works. A characteristic feature of the remake is the tendency to mismatch its form and kind with the pretext – in particular, dramatic remakes of epic performances are widespread..

At the paradigmatic level, this is expressed in a large number of lexical paradigms of varying degrees of relevance, more complex interparadigmatic connections, often built on associations and references, a more complex configuration of lexical paradigms compared to parodies.

Paradigmatic analysis also showed that the transformation of pretext paradigms in parodies and remakes occurs in accordance with different principles. Transformations of lexical paradigms in parodies affect, as a rule, the composition and scope of the original paradigms, as well as, somewhat less often, the degree of their relevance in the text. In remakes, the transformation of paradigms affects, first

of all, the degree of relevance, the location in the text relative to other paradigms, as well as the nature of the inter-paradigm connection. In general, the transformations of lexical paradigms in remakes are more complex than in parodies.

It was found that both in parodies and in remakes, so-called marker words, direct and indirect quotations from pretexts are used, providing a connection between the primary and secondary texts.

Based on the nature of the transformation of the lexical paradigms of pretexts, typologies of parodies and remakes were developed. The typology of parody is as follows.

Evaluative – a type of parody in which there is a separate explicit evaluative paradigm, sometimes supplemented by an explicit paradigm of comic decline.

Hyperbolizing – a type of parody, which is characterized by the strengthening and exaggeration of one (less often two) paradigm of the original text.

Actualization – a type of parody in which a secondary image, concept or pretext word turns into a full-fledged paradigm and begins to play one of the leading roles, becoming a hyperactual paradigm.

Formal – a type of parody, which is a text that takes its form from the pretext and at the same time directs an assessment to it. Its distinctive feature is partial or complete preservation of pretext paradigms with filling them with new lexemes.

Also, two hybrid types were identified – evaluative-actualization and hyperbolizing-actualization.

The typology of remakes is as follows.

Transformational type is a type in which new paradigms do not appear in the remake, but the existing ones change the configuration, volume, nature of connections between themselves, function, degree of relevance

In the complementary type, a new paradigm (or several new paradigms) appears in the text, which entails a change in the relevance of existing paradigms and a restructuring of the general paradigmatic configuration of the text.

.....

Actualization type is a type in which the paradigm of the source text (often hypoactual in relation to other paradigms) increases the volume and increases the relevance, influencing the hyperparadigm of the entire text.

A marked type is a text whose paradigmatic structure is very different from a pretext; however, it is associated with the primary text using marker words – lexemes and verbal blocks, containing references to the primary text or borrowed from it.

The practical significance of the study lies in the possibility of using its results to substantiate the distinction between different types of secondary texts (in particular, parody and remake). The dissertation materials can be used in lexicology and general linguistics courses.

The personal contribution of the applicant is to conduct a paradigmatic analysis of the vocabulary of parody and remake texts, identify the features of various types of secondary texts and create their classification.

Keywords: *paradigmatic analysis, lexical paradigm, intertextuality, secondary text, primary text, parody, remake, transformation of paradigms, comic, evaluation.*

.....